

***Mångfaldens dilemman: Medborgarskap och integrationspolitik.* Bo Bengtsson, Gunnar Myrberg & Roger Andersson (red.). Malmö: Gleerups, 2015**

Sverige genomgår snabba demografiska förändringar utan motstycke. Behovet är därför stort av aktuell forskning kring de nya problem och möjligheter som migrationsströmmarna skapar. Behov finns också av litteratur där god och aktuell forskning på ett begripligt sätt görs tillgänglig för det växande antalet medborgare som engagerar sig i migrationsfrågor, antingen i sin yrkesprofession eller som frivilligarbetare; för studenter, forskare, eller politiska beslutsfattare. Två antologier under temat "Mångfaldens dilemma" har redigerats av Bo Bengtsson, Gunnar Myrberg och Roger Andersson, den ena med fokus på boendesegregation och områdespolitik och den föreliggande antologin på *medborgarskap och integrationspolitik*. Tillsammans med ett antal artikelförfattare från olika discipliner söker den möta ett behov hos en motiverad läsekrets av aktuell, tillgänglig och forskningsbaserad litteratur kring migrationens utmaningar.

Antologin behandlar övergripande ämnen som medborgarskap, arbetsmarknad, integrationspolitik, civilsamhällets roll i integrationen och deliberativ demokrati, men belyser även processer inom dessa. Utvecklingen av integrationspolitiken undersöks utifrån teorier om stigberoende, men även hur den tar form på lokal och kommunal nivå. Processen mot medborgarskap belyses utifrån perspektiv om nationell identitet, men även ett lokalt perspektiv om den politiska diskursen inom SFI och samhällsorienteringen och medborgardialog. Integrationsmässiga utmaningar på arbetsmarknaden klarläggs genom två studier; medborgarskapet som incitament för inträde på arbetsmarknaden samt sambandet mellan etniskt nätverkande inom finanssektorn och förutsättningar för egenföretagande bland utlandsfödda. Civilsamhällets roll för de demokratiska processerna i integrationen lyfts fram i tre studier; en om utlandsföddas och etniska minoriteters kontakter (lobbying) med beslutsfattare, den andra om invandrarföreningars roll i lokal politik och en tredje studie om områdesbaserad medborgardialog. Bokens förmåga att på detta sätt omfatta både övergripande ämnen inom migrationsområdet och konkretisera dem i lokala kontexter; att visa på verk-

samma processer i teori och praktik, gör den till ett välkommet litteraturbidrag till migrationsstudier.

Det inledande kapitlet söker fånga den kreativa spänningen i migrationens dilemma genom tre kontrasterande begrepp. För det första välfärdsstatens ambition att främja *individuell* frihet och jämlikhet och samtidigt uppfylla vissa *kollektiva* mål och intressen. För det andra avvägningen mellan politik som är *universell* och berör alla medborgare och en politik som är riktad, *sektiv* och andrafierande. För det tredje spänningen mellan välfärdsstatens ambition att främja integration inom hela den medborgliga gemenskapen (*främja demos*) och att tolerera, kanske rentav uppmuntra, att vissa medborgare också utvecklar olika etniskt, kulturellt eller religiöst definierade gemenskaper (*främja etnos*). Redaktörstrion fortsätter sedan att sammanfatta hur författarna till bokens resterande åtta kapitel bidrar till att beskriva och analysera denna migrationens kreativa spänning och dilemman.

I det andra kapitlet ger Bo Bengtsson och Karin Borevi ett historiskt perspektiv på integrationspolitik. Syftet är att med stöd av tidigare internationell forskning diskutera hur ett perspektiv av stigberoende (path dependence) kan tillämpas på integrationspolitik. Tolkningsramen förklaras tydligt i att tidigare historiska händelser avsevärt förändrar sannolikheten för vissa senare utfall. Om ett land, till exempel, av hävd har haft en inkluderande eller restriktiv syn på flyktingmottagande, betoning på assimilering eller mångkulturalitet, tenderar politiska vägval att fungera självförstärkande över tid. Samtidigt betonas att om samhällsutvecklingen under en längre tid utsatts för en ”motdiskurs” kan det leda till ”kritiska vägval”, där kursen ändras. Studien visar hur stigberoende förklarar integrationspolitiken i Europa i allmänhet och Sverige i synnerhet och hävdar att den radikala omläggningen av svensk migrationspolitik i slutet av 2015 kan beskrivas som ett ”kritiskt vägval” som föregåtts av en motdiskurs.

I kapitel tre undersöker Mårten Västerdal den politiska diskursen kring svenskundervisningen för invandrare. Genom en diskursanalys av statliga utredningar, propositioner och förordningar de senaste 50 åren urskiljs vilka föreställningar om nationell identitet som kommer till uttryck. Resultatet ger en modell där etniskt/civil är gränsdragningsmekanismer och statisk/dynamisk är förändligheter. Studien visar hur den politiska diskursen i svenskundervisningen har rört sig i spänningsfältet mellan civil och etnisk nationell identitet, från en dynamisk civil identitet på 1960-talet till en mer statisk etnisk identitet den senaste tiden. Centrala begrepp i studien är nationell självbild, mångkulturalitet, egenmakt och utanförskap.

Mattias Engdahl utreder i det fjärde kapitlet hur sambandet mellan beviljat medborgarskap och utrikes föddas ställning på arbetsmarknaden ser ut. Författaren bygger sin studie, dels på internationell forskning, dels på information från en longitudinell databas som administreras av SCB. Informationen som analyseras berör informanternas regionalt geografiska ursprung, arbetsinkomst, försörjningsstöd, ålder, civilstånd och akademisk bakgrund. Fokus ligger på förändringar före och efter erhållandet av medborgarskap. Analysen av resultatet visar att medborgarskapsbyten är associerade med en stärkt ställning på arbetsmarknaden. Sambandet är särskilt starkt för individer med en svag anknytning till arbetsmarknaden.

Gunnar Myrberg och Sara Westin belyser i det femte kapitlet det högst aktuella ämnet bostadsbrist som problem vid bosättning av flyktingar. Studien bygger på information från tre olika kommunenkäter riktade till flyktingsamordnare eller motsvarande i Sveriges samtliga kommuner. Informationen kompletterades med intervjuer av flyktingsamordnare i tio utvalda kommuner i början av 2012, vilka följdes upp med nya intervjuer tre år senare. Studien visar att den bostadsbrist som var problematisk för bostadspolitiken för några år sedan idag har blivit akut och på många håll krisartad. Den skapar situationer där olika resurssvaga grupper ställs mot varandra på ett i alla avseenden olyckligt sätt – bostadsbristens sociala dilemma.

I det sjätte kapitlet sätter Jonas Larsson Taghizadeh fokus på den demokratiska principen att alla medborgare bör ha lika möjlighet att delta och påverka politiken, oavsett politiska resurser eller ursprung. Problemet är, visar tidigare statsvetenskaplig forskning, att etniska minoriteter och utlandsfödda är missgynnade när det gäller politisk delaktighet, vilket i botten är ett demokratiproblem. Larssons studie undersöker i vilken grad utlandsfödda och infödda skiljer sig avseende förmåga att påverka beslutsfattare genom lobbying i svenska kommuner. Med utgångspunkt i en teoriutbildning i lobbyingslitteraturen görs en kvantitativ studie av 790 brev rörande skolnedläggningar från invånare till 29 svenska kommuner. Resultatet från regressionsanalysen visar att det är mindre sannolikt att föräldrar i distrikt med en högre andel utlandsfödda lyckas stoppa skolnedläggningar. Resultaten är problematiska då de går emot demokratiska principer om att alla medborgare ska ha lika möjligheter att delta i och påverka politiken, oavsett ursprung.

I kapitel sju diskuterar Bo Bengtsson och Nils Hertting samspelet mellan invandrarföreningar och lokala politiker och tjänstemän och vilka förutsättningar en sådan samverkan ger för politisk inkludering och integration. Det underliggande problemet, som tidigare forskning har lyft fram, är den utbredda oviljan till politiskt engagemang i segregerade områden. Med utgångspunkt i urban regimteori och teorier om politiska möjlighetsstrukturer görs en fallstudie av Botkyrkadialogen. Resultatet visar vilken resurs som etniska föreningar utgör i den politiska processen med deras särskilda legitimitet och kompetens. Den visar emellertid också bieffekter, dels konfliktundvikande mellan föreningarna, dels hur regimen kan bidra till centralisering och professionalisering i föreningarna. Mest allvarligt i resultatet, menar författarna, är dock föreningarnas upplevelse att dialogerna inte har lett till något verkligt politiskt inflytande. Att hantera otåligheten är därför en viktig balansgång för Botkyrkadialogen.

Författarna till kapitel åtta, Marianne Danielsson, Per Gustafson och Nils Hertting fortsätter att reflektera över den deliberativa demokratimodellen genom att undersöka ett återkommande tema i svensk politik mot stadens segregation – områdesbaserade medborgardialoger. Studien undersöker programmet Stadsdelsförnyelsen i Stockholm och baseras på en enkätundersökning av 243 personer. Resultatet visar möjligheter och risker med medborgardialog; att de med utländsk bakgrund blivit mer intresserade av politik genom sitt deltagande, men att programmet även har lett till att de redan resursstarka och inflytelserika i målområdena har gynnats och att den politiska ojämlikheten därmed stärkts. Författarnas slutsats är

därmed att områdesbaserade medborgardialoger knappast är en patentlösning för ökad demokratisk inkludering.

I det nionde och avslutande kapitlet fokuserar Tove Eliasson på arbetsmarknaden, där tidigare studier visat att egenföretagande är ett möjligt alternativ till arbetslöshet för invandrade från låginkomstländer. Studien undersöker hur sannolikheten att vara egenföretagare påverkas av förekomsten av åtminstone en bankanställd från det egna ursprungslandet i den kommun där man bor. Data från SCB över individer från länder utanför västvärlden som kom till Sverige mellan 1987–1991 analyseras utifrån en regressionsmodell. Resultatet visar att förekomsten av lokala banktjänstemän från det egna ursprungslandet påverkar sannolikheten att vara egenföretagare positivt. Författarens slutsats är att tillgången på kapital, och därmed möjligheterna att driva företag, är viktiga faktorer som underlättar för lågutbildade invandrare att ta sig in på arbetsmarknaden.

I ljuset av bristen på god studentlitteratur inom migrationsområdet, både som introduktion och fördjupning, utgör föreliggande antologi ett bra men ofullständigt komplement. Den hade berikats med fler kapitel inom teman medborgarskap och integrationspolitik, till exempel om civilsamhällets roll i integrationen eller spänningen mellan ett ams-baserat eller socialförvaltningsbaserat flyktingmottagande. Bokens förmåga att adressera viktiga övergripande frågeställningar och hitta lokala och kontextuella tillämpningar fångar praktfullt den kreativa spänningen inom forskningsområdet. För den som vill utveckla sin förståelse av samhällsvetenskapliga teorier och metoder utgör boken ett värdefullt redskap. Både kvantitativa och kvalitativa metoder används i de olika studierna runt vilka bokkapitlen är byggda. Dessa är tydligt förklarade och läsaren leds i processen att nå fram till resultaten på ett överskådligt sätt. Därtill ger studierna goda exempel på hur dataanalys utifrån uppsatta teorier ska gå till. Således utgör boken ett värdefullt redskap i att utveckla hantverket att bemästra vetenskaplig metod, en färdighet av största betydelse för en student.

Tommy Josefsson, Högskolan i Jönköping